

Clara Rojas

Ik overleefde voor mijn kind

Inhoud

1. Vanuit de vrijheid 9
2. Mijn moeder 11
3. De dag ervoor 13
4. De dag zelf 19
5. De dag erna 33
6. Het oerwoud 39
7. De nacht 47
8. De guerrillero's 49
9. Schaamte 57
10. Vriendschap 59
11. De vlucht 63
12. Verwijdering 73
13. Eenzaamheid 77
14. Hongerstaking 81
15. Het geloof 85
16. Onzekerheid en angst 93
17. De tijd verdrijven 103
18. Moederschap 109
19. Emmanuel 121
20. Met een baby in het kamp 137
21. De mars 147
22. Kerstmis 155

- 23. De grote scheiding 159
- 24. Het wachten 163
- 25. Geruchten over vrijheid 169
- 26. De weg naar de vrijheid 175
- 27. Operatie-Emmanuel 183
- 28. Weerzien 193
- 29. Een nieuw leven 203
- 30. De tijd die niet terugkomt 207
- 31. Vergeving 209
- 32. Morgen 211
 - Dankbetuiging 213
 - Noten 215

1

Vanuit de vrijheid

22 juli 2008

Sinds bijna zes maanden ben ik vrij. Toch lijkt het leven soms nog steeds een droom. Elke ochtend word ik heel vroeg wakker door het getjilp van de vogels. Op de savanne van Bogotá, waar ik woon, geniet ik vanuit mijn raam van het berglandschap, en er gaat geen ochtend voorbij zonder dat ik dankbaar ben voor het feit dat ik nog leef. Elke dag is dat het eerste wat ik doe zodra mijn ogen open zijn. Ik ben dankbaar voor het weerzien met mijn moeder, mijn zoon Emmanuel, met mijn familie en vrienden en met alle anderen van wie ik houd. Ik ben gelukkig omdat mijn ontvoering en gevangenschap voorbij zijn. Alles is alleen nog een herinnering. En nu mijn leven weer zijn normale loop heeft in het gezelschap van de mensen die van mij houden, lijkt het ongelooflijk dat ik me nog maar zes maanden geleden, toen ik in het oerwoud aan het wegrotten was, eenzaam en vergeten heb gevoeld.

Veel mensen vragen me of ik veranderd ben, of ik nog steeds de Clara van vóór mijn ontvoering ben. Ik zeg dan: ja. Tot op zekere hoogte ben ik nog dezelfde, alleen met een litteken op mijn buik en diepe voren in mijn denken en mijn hart, die ik mettertijd hoop uit te wissen. Soms word ik door melancholieke gevoelens belaagd, maar mijn zoon Emmanuel is gelukkig in mijn buurt. Natuurlijk zou ik liever hebben gehad dat die zes

jaren van mijn leven niet gestolen waren. Maar ik leef nog. En kan het dus navertellen. Iedereen vertelt hoe het hem of haar in de oorlog is vergaan, en deze verteller ben ik. Een van de vele soldaten. Dit is mijn verhaal.

Ik schrijf het vanuit het diepst van mijn hart, en wel om diverse redenen. In de eerste plaats heb ik er altijd van gedroomd om een boek te schrijven. Er zijn al verschillende niet-literaire geschriften van mijn hand, maar dit is mijn kans om mijn hart en ziel te openen en een gebied te betreden waarvan ik altijd gehouden heb: de wereld van de letteren. Bovendien vond ik het belangrijk om mijn getuigenis te publiceren. Ik laat het na aan mijn zoon en de nieuwe generaties die hij vertegenwoordigt, want ik streef naar een land waarin vergeving, verzoening, tolerantie en vrede belangrijk zijn. In de derde plaats wil ik u mijn ervaringen vertellen om u te laten begrijpen welke problemen ik heb moeten oplossen. Ik hoop, kortom, dat de lezing van dit boek uw betrokkenheid vergroot.

Mijn moeder

Mijn leven is op tal van manieren gezegend, maar een van de grootste zegeningen is zonder twijfel mijn moeder. Uiteraard ben ik dankbaar voor haar bestaan, haar voorzichtigheid, haar wijsheid, haar energie en haar onmetelijke vrijgevigheid.

Het lijkt hooguit een dag geleden dat ik in het oerwoud het hek rond mijn gevangenis omklemde en huilend eiste dat ze me vrijlieten. Ik snakte naar het gezelschap van mijn lieve moeder, hunkerde naar haar, voelde haar angst en haar uitputting en wist dat ze mijn aanwezigheid nodig had.

Het was begin mei 2006. Het zal rond zes uur 's middags zijn geweest en het werd al donker, toen de commandant van onze gevangenis ineens opdook met het bevel om iedereen te roepen. Hij had een tijdschrift in zijn hand en zei tegen mij: 'Kijk, hier staat je moeder. Nu weet je dus dat het goed met haar gaat. Je hoeft dan ook niet meer aan het hek te staan hengsten. We worden helemaal stapelgek van je driftbuien...' En hij gaf me het tijdschrift *Semana*. Op het omslag stond inderdaad mijn moeder met het bijschrift: 'Als mijn dochter in het oerwoud een zoon heeft gekregen, dan wil ik hem in mijn armen houden.' Huilend van aandoening trok ik me meteen terug in mijn *toldillo* – mijn klamboe. Volgens mij heb ik hem niet eens voor het tijdschrift bedankt. Even later kwam een medegevangene naar

me toe met de eis dat ik het blad snel uitlas omdat het voor iedereen bestemd was. Ik moest het teruggeven. Ik hoorde zelfs enig ongenoegen in zijn stem maar kon niet begrijpen waarom iedereen ineens belangstelling voor het artikel had en waarom ze me niet gewoon met rust lieten. Ik wilde niets anders dan alleen zijn met mijn moeder. Op de foto stond een mooie maar uitgeputte vrouw. De medegevangene die het tijdschrift opeiste, wist een stompje kaars voor me te pakken te krijgen en leende me zijn bril om haar beter te kunnen bekijken. Er zat dus niets anders op dan het artikel hardop voor te lezen, maar toen begonnen sommigen te klagen dat ik zachter moest praten omdat ze de radio niet konden verstaan.

Het artikel ging over de eerste aanwijzingen die er waren dat ze een kleinkind had. Ik was erg blij met haar warme reactie, want ze zei onomwonden: 'Hoe het ook zij, ik ben hier en wacht tot ik hen allebei kan omhelzen.' Ze heeft ook ruimschoots woord gehouden. Op het vliegveld van Caracas was zij de eerste bekende die ik zag zodra het vliegtuig me aan de vrijheid teruggaf. Zij was het die op de eerste dag van mijn terugkeer in Colombia meeding om mijn zoon op te halen. En zij is het die elke dag van ons nieuwe leven in onze nabijheid is.

Dank je, lieve mama, voor je bestaan. Je bent een voorbeeld van goedheid en waardigheid op momenten van intens verdriet.

3

De dag ervoor

Vrijdag 22 februari 2002

Haastig kwam ik in het hoofdkwartier van de campagne aan. Het zal een uur of elf 's morgens zijn geweest. Alle andere deelnemers waren er al, en de vergadering was al begonnen. Er zaten ongeveer vijftien mensen: de presidentskandidate voor de Verde Oxígeno-partij (Ingrid Betancourt), haar man, het hoofd van de beveiliging, de media-adviseurs en een paar helpers en medewerkers.

Zodra Ingrid me zag binnenkomen, vroeg ze: 'Hoe ging het programma?'

'Goed. Het begon alleen een beetje laat,' antwoordde ik.

'Je bent woedend,' merkte een van de andere aanwezigen op.

Ik begon te lachen en merkte in alle nederigheid op: 'Aan optredens voor de tv zal ik wel nooit helemaal wennen.'

Daarna ging de vergadering gewoon door, maar ik kon dat tv-programma waaraan ik had deelgenomen, niet van me afzetten. Het ging over de Colombianen die voor het gewapende conflict op de vlucht waren geslagen, en was een soort debat waarin de vertegenwoordigers van de politieke partijen hun opvatting uiteenzetten. Ineens drong tot me door dat aan de vergadertafel een nogal gespannen sfeer hing door ieders bezorgdheid over de reis die Ingrid de volgende dag naar San Vicente del Caguán ging ondernemen.

De Colombiaanse president Andrés Pastrana had een paar dagen eerder verklaard dat zijn vredesonderhandelingen met de Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia ('gewapende revolutionaire strijdkrachten van Colombia'; FARC) mislukt waren, en hief toen de gedemilitariseerde zone op die vanwege de dialoog¹ was ingesteld. En nu analyseerden we de voor- en nadelen van een reis naar precies dat gebied op precies dat moment. Het ontging niemand dat het vanwege de aanwezige guerrillastrijders een riskante tocht was, en er waren niet veel vrijwilligers. Een van de aanwezigen merkte op dat we ons bezoek al een hele tijd hadden uitgesteld en dat de burgemeester van San Vicente, lid van Verde Oxígeno, aan Ingrid had gevraagd om hem in deze kwetsbare periode met haar aanwezigheid te steunen. We waren ook bezorgd vanwege de burgerbevolking in die gemeente; onze reis kon een goede gelegenheid zijn om te tonen dat wij een alternatief hadden voor de situatie waarin het land verkeerde. We bespraken met z'n allen wie met de kandidaat mee kon gaan, afgezien van de twee Franse journalisten die een reportage over Ingrids campagne maakten, de media-adviseurs en de veiligheidsmensen.

Aan die discussie waren we bezig, toen Ingrid zich omdraaide en vroeg: 'Clara, ga jij mee?'

Ik aarzelde geen moment en zei: 'Natuurlijk. Hoe laat vertrekken we?' Met dat antwoord probeerde ik mijn vertrouwen in de campagne en de kandidaat te bevestigen en het enthousiasme te herstellen dat iedereen sinds een paar maanden kwijt was. Ik vond dat ze als campagneleidster een voorbeeld van vriendschap en trouw moest zijn en een boodschap aan de partijleiding moest afgeven. We werden namelijk geplaagd door deserties. In de week daarvoor hadden diverse leiders zich uit de campagne teruggetrokken, onder wie de financiële coördi-

nator, de politieke coördinator en een vrouwelijke senator. En voor deze vergadering was de woordvoerder van de campagne niet komen opdagen. Vandaar mijn antwoord aan Ingrid. Maar later, tijdens de lange jaren van mijn gevangenschap, raakte ik er steeds vaster van overtuigd dat mijn reactie een domheid, om niet te zeggen stompzinnigheid was geweest. Ik had het moment en de plaats gewoon volstrekt verkeerd ingeschat.

Onze medewerkers zeiden dat we de volgende ochtend om vijf uur op El Dorado, het vliegveld van Bogotá, moesten zijn, en ik ging lunchen in mijn kleine flatje dat zich op maar een paar huizenblokken van het hoofdkwartier bevond. Zodra ik daar was, belde ik een van mijn broers om te zeggen dat ik de volgende dag niet met hem mee kon naar zijn buitenhuis omdat ik met Ingrid op reis moest. Hij vroeg waarom dat zo nodig moest, en ik zei dat ik haar niet alleen wilde laten gaan en bovendien onze solidariteit met de burgemeester van San Vicente en de burgerbevolking wilde tonen. Hij wenste me een goede reis en een behouden terugkeer, en zei dat ik iets heerlijk misliep. We namen afscheid, en ik wachtte op een telefoontje van mijn moeder, die nog moest bevestigen of ze die avond naar Bogotá kwam.

Na de lunch ging ik naar het hoofdkwartier terug en bereidde ik allerlei zaken en activiteiten voor de week daarna voor. Onze reis zou maar twee dagen duren, en we wilden op zondagmiddag in Bogotá terug zijn. Om een uur of zes ging ik weer naar huis. Ik was nog maar nauwelijks binnen, of de intercom en mijn telefoon rinkelden tegelijkertijd. Ik werd opgehaald om uit eten te gaan, en het hoofd van onze beveiliging belde om te zeggen dat hij me een fax ging sturen met een uiteenzetting van de redenen waarom onze reis van de volgende dag zo risquant was.

Ik belde Ingrid op haar mobiele telefoon. Ze was op een verjaardagsfeest, en ik kreeg haar man aan de lijn, aan wie ik de situatie uitlegde. Hij zweeg en ging Ingrid zoeken, die even later aan het toestel kwam en zei: 'Clara, als je niet mee wilt gaan, blijf je hier, maar ik ga hoe dan ook.' Ik vond het een erg bruusk antwoord en probeerde haar te kalmeren door ongeveer te herhalen wat ik ook al tegen haar man had gezegd. Na een moment van stilte zei ze: 'Ik bel je nog.'

Voor mijn huisdeur wachtte de vriend die me ophaalde om uit te gaan. Ik vertelde wat er aan de hand was. Hij vond me natuurlijk gespannen, en ik stelde voor om niet uit eten te gaan maar thuis te blijven omdat ik de volgende ochtend vroeg op moest. We bestelden telefonisch een maaltijd, en even later werd er opnieuw gebeld. Het was Ingrid, die blijkbaar heel snel van het feest vertrokken was. Op een verzoenende toon zei ze tegen me: 'Luister, Clara, maak je geen zorgen. Er gebeurt echt niets. Morgenochtend vroeg stuur ik een auto, en dan gaan we samen naar het vliegveld.' Daarop zei ik dat ik met haar meeging, maar ik stond erop dat ze alles las wat de man ons per fax had toegestuurd. Ik hing op. Meteen daarna kwam de maaltijd die we besteld hadden. Daar was ook een koude fles witte wijn bij, en ik kon dus niets anders doen dan ontspannen genieten van het samenzijn.

Tijdens mijn gevangenschap heb ik veel over die avond nagedacht en liet ik alle momenten ervan de revue passeren. Misschien is dat de reden dat ze me nog zo helder bijstaan. Ik kan mijn gepieker als volgt samenvatten: als ik een fout heb gemaakt, dan is dat op die dag gebeurd. Ik had tegenover Ingrid vasthoudender moeten zijn, hoewel dat niet makkelijk zou zijn geweest. Ik had tegen haar moeten zeggen dat ik niet ging en moeten afwachten of ze de moed had om alleen te gaan. Op die manier zou de geschiedenis misschien anders zijn gelopen

en hadden we het treurige van de ontvoering niet hoeven meemaken.

Mensen die verstand hebben van besluitvorming, vinden dat de beslissing van die dag te emotioneel was genomen en geen demonstratie van een absurde overmoed had mogen zijn. We waren twee vrouwen, burgers zonder enige militaire achtergrond, en stonden tegenover een ongeregeld leger dat het land al meer dan veertig jaar in zijn ban hield. Toch blijft overeind dat we later tijdens onze gevangenschap meer daadkracht, discipline en volharding toonden dan veel andere gijzelaars – de militairen en politiemannen niet uitgezonderd.

Aan het begin van onze reis hadden we ook niet de noodzakelijke veiligheidsgaranties gekregen waarop de andere presidentskandidaten later konden rekenen, waardoor hun een ontvoering bespaard bleef. Dat geluk hadden we niet en die steun evenmin. Daarom geloof ik dat het een wonder is dat ik nog leef.

Toen mijn vriend die nacht wakker werd, gaf hij me een kus en omhelsde hij me met kracht. Zonder overdrijving mag ik stellen dat dit het laatste gebaar van genegenheid en vriendschap was dat ik tot de dag van mijn bevrijding gekregen heb.

4

De dag zelf

Ik stond om vier uur 's nachts op en nam de tijd om lekker warm te douchen. Om tien voor half vijf stond ik klaar. De chauffeur wachtte buiten op me, en samen gingen we Ingrid halen. Toen we bij haar duplexwoning in de bergen kwamen, bleek ze nog niet klaar te zijn en liet ze me bovenkomen. María, die al heel lang haar huishoudster was, bood me een heerlijk glas tamarillosap aan. Samen met Ingrids kleine, goudgele labrador genoot ik van het uitzicht over de stad. Het was nog donker, en vanuit het salonraam waren de talloze lichtjes van de hoofdstad te zien. Ineens een schreeuw: dat was Ingrids man, die de huishoudster riep om iets te komen brengen. Even later kwam Ingrid naar beneden. De dag brak al aan, maar we waren ruim op tijd. Onderweg naar het vliegveld kregen we de bevestiging dat de burgemeester en de pastoor van San Vicente del Caguán ons die middag zouden ontvangen.

Eenmaal in de terminal werden we omringd door onze perschef en diverse cameramensen die wat beelden van onze reis wilden vastleggen. Het vliegtuig vertrok om kwart over zes, precies op tijd. Onderweg bladerden we de dagbladen door. De belangrijkste krant van het land publiceerde een artikel onder de kop: INGRID BLIJFT ALLEEN ACHTER. CAMPAGNE STROOMT LEEG. Inderdaad hadden diverse vooraanstaande deelnemers